

Our man in Budapest?

VISSZHANG - LVII. évfolyam, 43. szám, 2013. október 25.

**„Solche Werke sind Spiegel,
wenn ein Affe hineinglückt,
kann kein Apostel heraussehen”**

(Lichtenberg)

Salamon János volt szíves eszmefuttatásával segíteni eligazodnom olyan rejtekek között, amelyeket nem is írtam, sőt olyanok közt, amikre nem is gondoltam. (*Our man in Athens, ÉS, 2013/39., szept. 27.*). Ami miatt az ember – a hála érzetén túl – klaviatúrát ragad, az éppen abban áll, hogy szerzőnk olyan dolgokban is segíti tévelygésemet eloszlatni, amelyek mint állítások nem léteznek. Sőt, helyenként Platónt és Arisztotelészt is „helyre teszi”, akik nyilván ugyancsak hálásak lennének mindezért.

Nézzük alapvetését (hisz „Grundsatz” nélkül nincs elmélet): „*elégedett vagyok Platónnal, no nem mint filozófussal, hanem mint jó göröggel*”. Ezt ugyan nehezen értem, hiszen a „cikkben” erről szó sem esik. Platón par excellence filozófus, a hozzá írt két és félezer éves „lábjegyzet” ezt talán igazolja, bár felőlem ezt is nyugodtan kétségbe vonhatja. Ne legyünk kicsinyesek, ne hiányoljuk az argumentációt, az nyilván filozófus-trükk csupán.

Hanem nézzünk néhány – ugyancsak érvelés nélküli – konkrét állítást.

1) Nem mutatom be, hogy mi a görög demokrácia lényege, pedig ezt ígérem. A Feuilleton rovatban megjelent *ironikus* írás *csak ezzel foglalkozik*. Az iróniát azért emelem ki, mert ennek a műfajnak sajátja – azt valaki vagy érti, vagy nem. Az idézőjeleket (például „cenzúra”) érdemes lenne figyelembe venni. Az írás ezzel szemben éppen azt mutatja be, hogy hogyan jön létre Platón szerint a demokrácia, mi az igazi lényege – amit Salamon is megismétel –, bár a „cikk” is tartalmazza. Salamon megjegyzése: *a demokráciában egybeesik a szabadság és a hatalom, ez pedig azt jelenti, hogy most „már bárki lehet vezető”*. Pontosan ez a demokrácia lényege. Köszönöm a kiegészítést, nem jutott volna eszembe. Bár mintha magam is idézném, de lehet, hogy megcsal az emlékezetem, hogy a demokrácia „*igen kellemes, vezető nélküli és tarkabarka államforma*”. Ami egyet jelent azzal, hogy bárki lehet vezető. Vagy amit Platón mond: itt az alkotmány minden válfaja megvan (558 d). Ami ugyanaz, mintha azt mondanánk: nincs alkotmány. Ez vezet át a türanniszbba. Engem elsősorban *most* ez érdekelt, talán nem véletlenül. Sajnálom, de ez a műfaj nem ad lehetőséget arra, hogy Friedländer-től Jaegeren át Rossig lábjegyzetek tömkelegét helyezzük el, még akkor sem, ha az idézett urak műveit az ember át is studióozta.

2) Salamon: „*az arany- és ezüsthányos lélek pedig elkerülhetetlenül kézzelfogható arany és ezüst után kezd sóvárogni. A szerzés vágya és a magántulajdon mindennek következményeként (és nem a romlás okaként) jelenik meg.*” Ha a társadalom szétesését nézzük, akkor ez sajnos ok, és nem következmény. *Társadalmi szempontból, a hatalomgyakorlás szempontjából*. De ha figyelmesebben olvas a szerző, akkor észreveszi, hogy a lélek aspektusa jelen van, hiszen *expressis verbis* a „*szerzés vágyát*” említtem, ami önmagában nem mond semmit. Ha ugyanis valami potencialitás marad, az a valóságban nem értelmezhető – ahogy Kierkegaard is írja Szókratész „*nem tudásról való tudása*” kapcsán. Ha a szerzés vágyát nem követi a szerzés maga, akkor semmi sem történik. Ahogy a gondolatban véghezvitt gyilkolás sem büntetendő. Mert a meg nem valósult potencialitás (ha jobban tetszik: *dünamisz*) semmi. (Lásd

Arisztotelész: *Organon*). A társadalmi romlás oka Platón szerint ezért igenis a szerzés vágyával együtt megjelenő magántulajdon és magánérdek.

3) A kedvenc megállapításom: *„Valójában a magántulajdon eltörlése és a cenzúra a három társadalmi réteg – termelők, katonák, vezetők – közül kizárólag az utóbbi kettőre, tehát a népesség kb. öt százalékára vonatkozik, de hát minden részletkérdés nem férhet bele egy dióhéjba.”* Hát nem bizony. Hogy honnan veszi ezt az 5 százalékos adatot, nem sikerült rájönnöm. Utánaolvastam az Antik Statisztikai Hivatal felmérésének, de nem találtam semmit. És még egyszer: én a „cenzúrát” idézőjelbe tettem, kéretik pontosan idézni. Ugyanis senki nem lehet oly botor, hogy mai fogalmakat, mai gondolkodásmódot kér számon a „jó görögön”. Vagy ha igen, az meglehetősen otrombaság. Értelmetlen valakit azért megítélni, mert saját koncepcióknak, fogalmainknak, elveinknek két és félezer év távlatából nem felel meg. Részemről ezért az irónia. Salamon viszont meglehetősen komolyan veszi magát, még *statisztikai* adatokat is említ, ami pontosan azt eredményezi, amit Platón úgy ír le, hogy ha az ilyen ember „felpattan, olyasmit beszél és cselekszik, ami éppen az eszébe jut”. Csak csöndesen kérdezem meg: ha csak öt százalék, akkor az rendben van?

4) Salamon idézi a „cikkből”: *„Az itt megfogalmazottak viszont döbbeneteseek, főleg, ha azt vesszük alapul, hogy Platón a Kr. e. 5-4. században élt»*, mondja szerzőnk a régi, kopott notabilitásoknak kijáró leereszkedő lelkesedéssel.” Mitől lenne Platón kopott? Ha az írást elolvassuk, éppen az ellenkezőjét bizonyítja. Sajnálom, hogy Salamon szerint Platón kopott, én másképp gondolom. Nem is igazán értem: most az a baj, hogy lelkesedem vagy az, hogy nem eléggé lelkesedem?

5) Salamon viszont lelkesen idézi: *„A magántulajdonnak a politikai vezetők életéből való teljes kiiktatása egyben a magánérdek és ezzel a politikai korrupció teljes kiiktatását is jelenti, hiszen az utóbbi egyetlen örök forrása a magán- és közérdek örök konfliktusa.”* Platón pontosan így gondolja, a szentencia felelmeletését viszont azért nem értem, mert egyrészt senki nem állítja az ellenkezőjét, másrészt, bár ez a rendszer megszüntethetné a korrupciót, de nem változtatna azon, hogy a közösségi érdek (jó az, ami az állam céljának megfelelő) teljes egészében maga alá vonná a magánérdeket. (Például a „sokhúrú” hangszerek betiltásával.) Felőlem, ha Salamonnak ez tetszik, és komolyan gondolja mint Platónból továbbvihető gondolatot, tegye. A „sokhúrú hangszereket” azonban szeretném megtartani.

6) Az arisztotelészi politeia fogalmával kapcsolatban írja: *„Némileg zavaró itt, hogy Arisztotelész a politeiát a demokrácia és az oligarchia keverékeként határozta meg, de ez a részletkérdés aligha vonhatja el a figyelmünket a lényegről.”* Miért lenne ez zavaró? Nézzük Arisztotelészt: „amikor a nép gyakorolja az államhatalmat a közjó érdekében, azt valamennyi alkotmány közös nevével politeiának nevezzük” (1279 b). Amiben én a modern polgári demokráciával az analógiát láttam, hogy itt a *középréteg* kerül uralomra, ezért nem véletlenül kapja az „alkotmány nevet” (D. Ross), és pontosan ezért lesz a kettő elegye, hiszen ahogy David Ross írja: „a demokrácia a szegény többség, az oligarchia a gazdag kisebbség”. Éppen ennek középútja a politeia. Tessék tovább gondolkodni rajta. Vagy akár Rosson.

És végezetül: mit jelent az, hogy valaki ki akarja ebrudalni Platónból a rációt? *„Mi, vájt fülű, modern politikai realisták viszont úgy gondoljuk, hogy egy egészséges közösség az ilyen tömény racionalitást egyszerűen kiveti magából, ahogyan annak idején az athéni demokrácia Szókratészt. Vagy ahogyan Gyenge Zoltán paterolja ki a rációt Platónból.”* Ha van olyan „vájt fülű modern politikai realista”, aki ezt a mondatot érti, legyen szíves megmagyarázni. Én a rációt még Salamontól sem tagadom meg, nemhogy Platontól. Ha viszont ezzel foglalkoztam volna (amit nem tettem), akkor azt mondanám, hogy a végletes racionalitás olyan képtelenségeket tud létrehozni, amilyenekre semmilyen, mégoly szélsőséges érzelem sem lenne képes. De ennek kifejtése nagyobb teret igényelne.